

ประวัติความเป็นมาของชาวไทยพวน

ชาวพวน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากเมืองเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ตอนกบฏเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ จึงทำให้ชาวพวนถูกกวาดต้อนอพยพเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมากในหลายครั้งด้วยกัน ชาวพวนมีการกระจายตัวตั้งถิ่นฐานในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค ในภาคตะวันออกเฉียงใต้แก่ จังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ในจังหวัดปราจีนบุรีมีการตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มขนาดใหญ่ ในอำเภอศรีมหาโพธิ์ และอำเภอศรีโหด และยังเป็นพื้นที่ที่ชาวไทยพวนมีความตระหนักในการอนุรักษ์และรักษาประเพณี วัฒนธรรมของตน เช่น การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านบ้านดงกระทยาม การจัดตั้งชมรมไทยพวนปราจีนบุรี การรวมกลุ่มเครือข่ายชาวพวนผ่านชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทยที่มีการจัดงานประจำปี ที่ชาวไทยพวนทุกจังหวัดเข้าร่วมงานเป็นประจำทุกปี

ตำบลหัวหว้าเป็นหนึ่งในพื้นที่ของอำเภอศรีมหาโพธิ์ ที่มีชาวไทยพวน (ไทยพวนเป็นคำเรียกกลุ่มคนพวนที่อยู่ในประเทศไทย) อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ความน่าสนใจของตำบลหัวหว้าคือ การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และมีปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมพวนเป็นอย่างดี

ประวัติการอพยพเข้ามาในประเทศไทยของชาวพวน

1) ประวัติการอพยพของชาวพวนในประเทศไทย

การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวพวนเข้ามาในประเทศไทย สันนิษฐานว่ามีการอพยพของชาวไทยพวนเข้ามาครั้งใหญ่อยู่ทั้งหมดประมาณ 5 ครั้ง โดยครั้งแรกที่คนเหล่านี้ถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีของเจ้าตากสินมหาราชครั้งสงครามปราบเจ้าศรีบุญสารผู้ปกครองเมืองเวียงจันทน์ หลังจากพระเจ้าตากสินถูกเจ้าพระยาพระมหาทักษัตริย์ศึกยึดอำนาจ และสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้น ไทยนำกองทัพเข้าไปทำศึกกับหัวเมืองลาวตามมาอีกหลายครั้งตลอดช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 5 การศึกในแต่ละครั้งไทยได้กวาดต้อนผู้คนทั้งชาวลาวและชาวไทยพวนกลับมาตั้งถิ่นฐานในดินแดนไทยเป็นจำนวนมาก ผู้คนเหล่านี้ได้ลงหลักปักฐานก่อสร้างบ้านเรือนของตนจนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่างๆของประเทศไทย

การอพยพระยะที่ 1 สมัยกรุงธนบุรี การกวาดต้อนชาวลาวสมัยกรุงธนบุรี มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างไทย พม่า และลาว กล่าวคือ ภายหลังจากไทยเสียกรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งที่ 2 ให้แก่ฝ่ายพม่าใน พ.ศ. 2310 พระเจ้าตากรวบรวมกำลังพลกอบกู้เอกราชจากกองทัพพม่า และได้สถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีแห่งใหม่ของไทย สงครามระหว่างไทยกับเมืองเวียงจันทน์ครั้งนั้น ไทยได้จับกุมเจ้านันทเสน เจ้าอินทวงศ์ และเจ้าอนุวงศ์ พร้อมทั้งกวาดต้อนผู้คนที่อาศัยอยู่ในหัวเมืองลาวมาไทยเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ลาวเวียง ผู้ไท และลาวพวนลงมาไว้ที่กรุงธนบุรีก่อนส่งตั้งถิ่นฐานทำมาหากินบริเวณลุ่มแม่น้ำภาคกลางที่เมืองสระบุรี เมืองลพบุรี เมืองนครนายก เมืองสุพรรณบุรี และภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่เมืองจันทบุรี (นิวัติ ทองวาล, 2554, หน้า 58)

การอพยพของชาวลาวพวนระยะที่ 2 สมัยพระพุทธรูปฟ้าจุฬาโลกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กษัตริย์โกสินเจ้าเมืองญวนเงอาน ส่งกำลังทหารจำนวนหนึ่งเข้ามารุกรานเมืองพวนใน พ.ศ.2330 ขณะนั้นเจ้าชมภูเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองพวน เจ้าชมภูยินยอมเป็นพันธมิตรส่งส่วยให้แก่เมืองญวน เจ้านันทเสนผู้ครองเมืองนครลำปางเวียงจันทน์ได้รับมอบหมายจากฝ่ายไทยให้ดูแลหัวเมืองพวน ภายหลังจากทราบว่าเมืองพวนตกเป็นเมืองขึ้น ในพ.ศ. 2335 ฝ่ายไทยมีคำสั่งให้เจ้านันทเสนนำกองทัพเมืองเวียงจันทน์ยกขึ้นไปตีเมืองพวนคืนมาให้แก่ฝ่ายไทย ไทยได้รับชัยชนะ เจ้าชมภูหนีไปอยู่ในแขวงหัวพันห้าทั้งหก จากนั้นกองทัพของเมือง

เวียงจันทน์ได้ขึ้นไปตีเมืองหลวงพระบางจับตัวเจ้าอนุวงศ์เจ้าเมืองหลวงพระบางมาให้แก่ฝ่ายไทยซื้อหาฝักไฟ ฝ่ายพม่าพร้อมกับกวาดต้อนชาวลาวเมืองหลวงพระบางลงมาให้แก่ไทยเป็นจำนวนหลายหมื่นคนส่งไปเมือง กรุงเทพฯ เพราะเวลานั้นไทยต้องการแรงงานมาขุดคลองในกรุงเทพฯ (สิลา วีระวงส์, 2539, หน้า 168 - 169) กองทัพของเวียงจันทน์ได้ติดตามไปจับกุมเจ้าขมภูที่อยู่แขวงหัวพัน และได้ยกทัพขึ้นไปตีเมืองแกน หลังจากเสร็จศึกกองทัพของเจ้านันทเสนกวาดต้อนผู้คนชาวลาวพวนและลาวโซ่งรวมกันกว่า 4,000 คน กลับมาให้ฝ่ายไทย พร้อมกับจับกุมเจ้าขมภูมารับโทษประหารที่เมืองเวียงจันทน์ แต่เกิดเหตุฟ้าผ่าเพชฌฆาต ตายระหว่างทำพิธีจึงเปลี่ยนมาเป็นกักขังไว้ที่เมืองเวียงจันทน์ (นิวัติ ทองวาล, 2554, หน้า 58) หลังจากเจ้า ขมภูถูกจับกุมเจ้าเชียงได้แต่งหนังสือไปแจ้งเจ้าเมืองเอนานเรื่องเจ้าขมภูถูกจับกุมอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ ญวน แต่งกองทัพเข้ามาช่วยเจ้าเชียงทำศึกกับเมืองเวียงจันทน์ โดยมีทหารเมืองพวน 3,000 และทหารญวนกว่า 30,000 คนยกทัพลงมาทำสงครามกับเมืองเวียงจันทน์ แต่ฝ่ายเจ้านันทเสนเมื่อทราบข่าวญวนยกทัพใหญ่เกรงว่าจะเกิดศึกใหญ่ตามมา จึงยอมปล่อยตัวเจ้าขมภูที่ถูกจับมาคุมขังอยู่ในเมืองเวียงจันทน์กลับไปครองเมืองพวน เหมือนเดิม และต้องส่งส่วยให้ทั้งฝ่ายลาวและฝ่ายญวน (สิลา วีระวงส์, 2539, หน้า 169)

การอพยพของชาวพวนระยะที่ 3 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 เป็น ช่วงที่มีการอพยพของชาวพวนเข้ามาในประเทศไทยมากที่สุด ในสมัยนี้ชาวพวนอพยพเข้ามาในดินแดนไทยมี ทั้งสมัครใจเดินทางเข้ามาและถูกบังคับให้ทั้งบ้านเกิดเมืองผลัดถิ่นมาอาศัยอยู่ในไทย ซึ่งมีการกวาดต้อนให้ อพยพเข้ามาด้วยกันสองช่วงด้วยกัน คือ

ช่วงแรก มีสาเหตุมาจากการความขัดแย้งระหว่างไทยกับเจ้าอนุวงศ์ เริ่มขึ้นหลังจากพระเจ้า อนุวงศ์เข้าร่วมพิธีพระราชทานเพลิงศพของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) พระเจ้า อนุวงศ์ได้ทูลขอรางวัลจากพระนั่งเกล้าด้วยกัน 3 ประการ 1. ขอชาวลาวเวียงจันทน์ถูกไทยกวาดต้อนมาตั้งแต่ สมัยกรุงธนบุรีกลับคืนเมืองเวียงจันทน์ 2. ขอละครราชสำนักไทยไปแสดงที่เมืองจันทน์ 3. ขอเจ้าดวงคำ กลับไปเมืองเวียงจันทน์ แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงปฏิเสธคำขอของเจ้าอนุวงศ์ เป็นเหตุ ให้เจ้าอนุวงศ์ประกาศเอกราชจากการเป็นเมืองขึ้นของไทย ภายหลังศึกปราบเจ้าอนุวงศ์ใน พ.ศ.2371 ไทยได้ เฆาทำลายเมื่อเวียงจันทน์ทั้ง กวาดต้อนชาวลาวพวน ลาวเวียง กลับเข้ามาในดินแดนไทยได้อีกหลายครัวเรือน (ปรารธนา แซ่อึ้ง, 2543, หน้า 29 - 31)

ช่วงที่สอง เกิดขึ้นหลังเหตุการณ์ปราบเจ้าอนุวงศ์ ในครั้งนี้มีทั้งชาวพวนสมัครใจทั้งถิ่นฐาน ของตนที่เชียงขวางอพยพเข้ามาและบังคับให้มาตั้งถิ่นฐานที่เมืองไทย โดยการอพยพมีสาเหตุมาจากความ ขัดแย้งระหว่างไทยกับญวนภายหลังเหตุการณ์ปราบเจ้าอนุวงศ์ ฝ่ายพวกญวนนั้นได้รังแก กดขี่ข่มเหงชาว พวน เจ้าसानเห็นจึงส่งหนังสือไปหาฝ่ายหลวงพระบางและฝ่ายไทยให้เข้ามาช่วยขับไล่พวกญวนออกไปจาก เมืองพวน ด้วยความกลัวพวกญวนจะกลับมา ชาวพวนเชียงขวางได้อพยพกลับมาพร้อมกับกองทัพไทยกว่า 6,000 คน เดินทางผ่านหนองคายมายังกรุงเทพฯ เจ้าสระกับเจ้าสาสีที่มาร่วมกับขบวนผู้อพยพเกรงว่าฝ่าย ไทยจะหลอกไปเป็นแรงงานจึงนำชาวพวนกลุ่มหนึ่งหนีกลับเชียงขวาง ทำให้เหลือชาวพวนเดินทางมากรุงเทพฯ เพียง 3,000 คน (สิลา วีระวงส์, 2539, หน้า 200 - 201)

การอพยพของชาวพวนระยะที่ 4 สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ไทยต้องการตัดกำลังฝ่ายญวน และเมืองพวนอยู่ไกลจากพระราชอำนาจของฝ่ายไทย ซึ่งหลังจากไทยยกทัพ กลับจากเมืองพวน ญวนได้ส่งกองทหารเข้ายึดเมืองพวนไปเป็นเมืองขึ้น ไทยมีนโยบายเกลี้ยกล่อมชาวพวน ให้อพยพเข้ามาไทยด้วยความสมัครใจ โดยเสนอเงื่อนไขแก่ชาวพวนว่าถ้าสามารถเชิญชวนญาติพี่น้องที่อยู่เมือง พวนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยได้จะให้พื้นที่ให้เป็นการเฉพาะ ซึ่งนโยบายนี้ได้ผลดีทีเดียว ชาวพวน จึงสมัครใจที่จะอพยพเข้ามาไทยจำนวนหนึ่ง ต่อมาใน พ.ศ. 2403 ท้าวเพี้ยไชยสงคราม กับเพี้ยภิมทอง ได้รับ

คำสั่งจากการไทยให้ไปเกลี้ยกล่อมชาวพวนลงมาตั้งถิ่นฐานไทยได้อีกเป็นจำนวนมาก โดยกลุ่มนี้ได้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันที่เมืองพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา (ปรารธนา แซ่อึ้ง, 2556, หน้า 51)

การอพยพของชาวพวนระยะที่ 5 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 มีสาเหตุการอพยพมาจากการรุกรานหัวเมืองทางเหนือของลาวของพวกฮ่อ หลังทางการจีนได้ปราบปรามกบฏไต้เผงลงในพ.ศ.2407 กลุ่มกบฏพวกนี้ได้แตกกันเป็นหลายกลุ่มได้เข้ามารุกรานในดินแดนญวน สิบสองจุไทย หัวพันห้าทั้งหก เมืองเชียงขวาง เมืองหลวงพระบาง และเมืองเวียงจันทน์ การรุกรานของพวกฮ่อได้สร้างความหวาดกลัวไปทั่วทั้งดินแดนลาว เมื่อฮ่อรุกรานมาถึงเมืองเวียงจันทน์ ชาวลาวเวียงจันทน์บางส่วนอพยพหนีฮ่อลงมาสร้างบ้านเรือนอยู่ทางแม่น้ำโขง ฝ่ายไทยได้ส่งกองทัพขึ้นไปปราบฮ่อที่เมืองเวียงจันทน์ใน พ.ศ. 2418 ฮ่อเมืองเวียงจันทน์ถูกกองทัพไทยตีแตกถอยร่นไปอยู่ในแขวงเชียงขวาง เมื่อพระยาพิชัยทราบข่าวการแตกทัพของพวกฮ่อ จึงนำกำลังเข้าสมทบกับเจ้าบัวคำอุปราชเมืองหลวงพระบางขึ้นไปขับไล่ฮ่อที่เมืองเชียงขวาง จนกระทั่งสามารถขับไล่พวกฮ่อจากแขวงเชียงขวางออกไปได้ทั้งหมด หลังจากสงครามยุติลง ไทยได้กวาดต้อนชาวพวนกลับมาไทยประมาณ 2,600 คน ลงมาทางเมืองหลวงพระบาง แต่กลุ่มผู้อพยพเกิดล้มตายระหว่างเดินทาง จึงได้ทิ้งชาวพวนกลุ่มหนึ่งไว้เมืองหลวงพระบางประมาณ 1,000 คน และได้นำผู้อพยพอีกส่วนหนึ่งกลับมาไทย ต่อมาพวกฮ่อเข้ามารุกรานอีกในพ.ศ. 2528 ไทยจึงส่งกองทัพไปขับไล่พวกฮ่ออีกครั้ง และสามารถปราบฮ่อลงได้ใน พ.ศ.2429 จึงนำกองทัพกลับเมืองไทยพร้อมกับกวาดต้อนชาวผู้ไทและชาวพวนที่อยู่ในแขวงเชียงขวาง แขวงหัวพันห้าทั้งหกกลับมาไทยได้เป็นจำนวนมาก (นิวัติ ทองวาล, 2554, หน้า 61)

การกวาดต้อนของกลุ่มคนพวนเข้ามาในประเทศไทย ทำให้คนพวนมีการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวตามที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย คือ

ภาคกลาง

1. จังหวัดลพบุรี ที่บ้านถนนใหญ่ ถนนแค บ้านโคกกระเทียม อำเภอบ้านหมี่ อำเภอโคกสำโรง

2. จังหวัดสิงห์บุรี ที่อำเภอพรหมบุรี บ้านบางน้ำเชี่ยว บ้านโศกา บ้านแปง

3. จังหวัดสุพรรณบุรี ที่อำเภอบางปลาม้า บ้านลาน บ้านเก้าห้อง บ้านมะขามล้ม บ้านวัดโบสถ์ บ้านท่าตลาด บ้านตะลุ่ม

4. จังหวัดสระบุรี ที่อำเภอหนองโดน บ้านกล้วย บ้านครัว อำเภอดอนพุด

5. จังหวัดอุทัยธานี ที่อำเภอทับทัน อำเภอลานสัก

6. จังหวัดกาจนบุรี ที่อำเภอพนมทวน

7. จังหวัดราชบุรี ที่อำเภอเมือง อำเภอบ้านโป่ง

8. จังหวัดนครนายก อำเภอปากพลีมีชาวไทยพวนมากที่สุดในจังหวัด เช่น บ้านฝางคลอง บ้านท่าแดง บ้านหนองแสง บ้านคลองตะเคียน บ้านคลองคล้า บ้านเกาะคา บ้านแหมโค้ง บ้านสะแกชิง บ้านชุมข้าว บ้านหนองหัวลิง บ้านโพธิ์ศรี บ้านโพธิ์ทอง บ้านกลางโสภา บ้านเกาะหวาย บ้านเนินหินแร่ ฯลฯ

ภาคเหนือ

1. จังหวัดแพร่ บ้านทุ่งโฮ้งเหนือ ทุ่งโฮ้งใต้ อำเภอเมือง

2. จังหวัดพิษณุโลก บ้านแซ็ก บ้านวังทอง

3. จังหวัดอุตรดิตถ์ บ้านปากฝาง บ้านผาจุ อำเภอเมือง

4. จังหวัดพิจิตร อำเภอบางขุนนาค อำเภอตะพานหิน อำเภอทับคล้อ

5. จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอหล่มเก่า อำเภอตะพานหิน อำเภอซับสมอทอด อำเภอชนแดน

6. จังหวัดสุโขทัย อำเภอศรีสัชนาลัย บ้านหาดเลี้ยว บ้านหาดสูง บ้านแม่ราก อำเภอสวรรคโลก อำเภอลานหอย

7. จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอท่าตะโก อำเภอตากลี อำเภอตากฟ้า

8. จังหวัดเชียงราย อำเภอเชียงแสน

9. จังหวัดน่าน อำเภอเวียงสา (บ้านหล่มมื่นพวน) อำเภอท่าวังผา (บ้านฝามูล)

ภาคตะวันออก

1. จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอศรีมหาโพธิ อำเภอโคกปีป (บ้านหัวชา บ้านหัวหว้า บ้านหัวนา บ้านหนองเสือ บ้านหนองสะแก บ้านโพธิ์ไทร บ้านดอน บ้านยา บ้านปรือหวาน บ้านส้มแสง)

2. จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอพนมสารคาม อำเภอสนามชัยเขต

3. จังหวัดชลบุรี อำเภอพนัสนิคม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

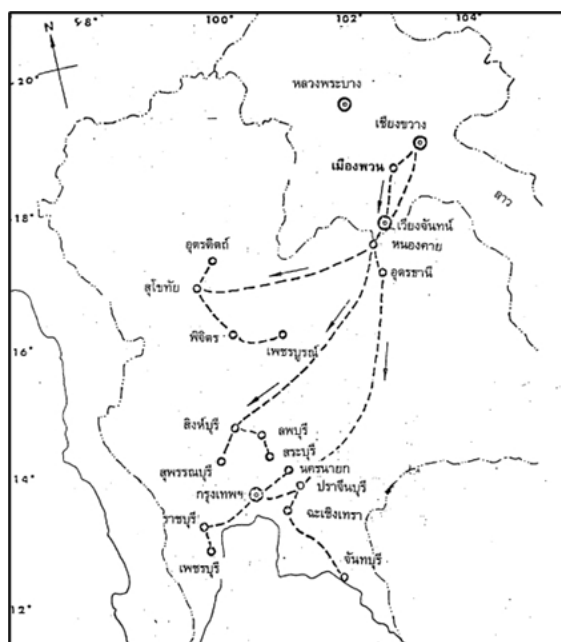
1. จังหวัดอุดรธานี อำเภอบ้านผือ เขตเทศบาลตำบลบ้านผือ 9 ชุมชน หมู่บ้านตำบลกลางใหญ่ ตำบลหายโศก ตำบลคำบง ตำบลคำด้าง ตำบลคำด้าง ตำบลเมืองพาน อำเภอหนองหาน ที่ตำบลบ้านเชียง

2. จังหวัดเลย อำเภอเมือง อำเภอเชียงคาน

3. จังหวัดหนองคาย ตำบลบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ตาก

4. จังหวัดอุบลราชธานี ตำบลแจระแม อำเภอเมือง

5. จังหวัดอุบลราชธานี

รูปภาพที่ 2 : แผนที่แสดง

เส้นทางการอพยพของ

ชาวพวนจากเมืองเชียงขวางเข้ามาตั้งถิ่นฐาน
ในดินแดนไทย (ปรารภนา แซ่จี้, 2543, หน้า 54)